

Franz Schubert

O 150-oj obljetnici odlaska u vječnu slavu

Ivan Kokot

Rođen je 31. I. 1797 u bečkom predgrađu Lichtental, dvanaesti od 14-ero djece učitelja Franza Theodora i Marije Elizabete. 1808—1813 bio je »Sängerknabe« slavne Dvorske kapele i pitomac Stadtkonvikta, gdje se, reče, »slabo jelo i jako dugo predavalo«. Anton Salieri, Hoffkapelmeister bio mu je, nakon brata, učitelj glazbe. Već 1810 napisao je G-dur klavirsku fantaziju za 4 ruke. 12. I. 1806 zauzeo je Napoleon Beč prvi put, a od 1. V. 1809 do 20. XI. 1809 drugi put. Od 8. X. vladao je Austrijom (i Evropom) svojom »politikom ravnoteže« — zastrašenome narodu i zastrašenom narodom — »kočijaš-žandar« knez-grof-kancelar Clemens Lothar von Metternich; dok ga nije oborila revolucionarna 1848.

Franz Schubert

Godine 1814. počeo je »Bertel« pomagati ocu učitelju u školi i postao orguljašem svoje župne crkve. Tada je izvedena njegova prva Misa u F-duru. Sopran solo pjevala je 16-godišnja Tereza Grob, »prva ljubav«, koju se 3 godine uzalud nadao oženiti jer nije smogao sredstava za uzdržavanje. (Tako se tužio prijatelju Anselmu Huttenbrenneru na čijim je rukama izdahnuo. L. van Beethoven). Slijedećom (1815) velikom godinom nastaju njegove popijevke, (»Lieder«), simfonije, scenska djela i mise. 1821 pjeva glasoviti operni bariton J. M. Vogl njegova »Erlköniga« i počinje glasovite »Šubertiade«, na kojima su prijatelji umjetnici, »duhovni izbjeglice«, povučeni u privatne salone divno reagirali na ružnu stvarnost — muziciranjem, pjevanjem, recitiranjem, diskutiranjem i filozofiranjem, dapače i plesanjem. 7. IV. 1826. traži Schubert namještenje vice-kapelmeistera, ali nije primljen. 26. III. 1828. bio je u Beču prvi i jedini koncert Schubertovih djela. 19. XI. 1828. 31 godišnji »knez popijevke, utjelovljenje klasične romantike bečke muzičke duše« ode iznenada u slavnu vječnost od tifusa dobivenog vodom. A samo prije dvadeset mjeseci

ci on je na Beethovenovom sprovodu nosio baklju. Poslije toga je otišao s prijateljima na karmine i podigao prvi čašu »za onoga koga upravo otpratismo!« Drugu »za onoga koji će prvi od nas za njim!« a to je bio upravo on. Kažu da se nije bojao smrti. Otišao je »tiho i bez borbe« — »kao mimoza zatvoreni »Bertel«, »Sanjar«. »Radom opsjednut genij« je u 2 decenije svoga stvaranja komponirao 7 misa, 9 simfonija, 11 ouvertira, 17 scenskih djela, 30 opusa komorne glazbe, 80 zborova, 450 komada za glasovir i preko 600 popijevaka — više od 1200 djela. Desilo se da jednom nije prepoznao vlastitu popijevku: »Ova je neobična — tko ju je napisao?«. 15. IV. 1815. komponirao je 6 popijevaka i 4 zbora. Netko reče: »u tako kratko vrijeme, toliko, i to gušćim perom«. Nije čudo da je uvijek nosio očale. A sve to, u dvaput okupiranom Beču od Napoleonovih provalnika i kasnije za vrijeme »kočijaško-žandarskog« režima Metternichovoga. Schubertove godine u Beču bile su godine »bijega finih duhova u emigraciju umjetnosti«. Uporedo sa socijalnom i političko-narodnom krizom stvorili su kulturnu epohu klasične bečke romantike. Schubert je bio »otac romantične popijevke«, »plavi cvijet nade iz čarobnog vrta te romantike«. Zato mu je prijatelj dramatik J. Grillparzer, koji je iste godine (1828) ispjevao epigram:

*»Auszeichnung hier erwarte nie
Denn das System verneut's
Man hängt das Kreuz
nicht ans Genie,
Nein, das Genie ans Kreuz.«*

dao na grob ove riječi: Muzika (eto) sahrani jedan golemi posjed, ali još ljepše nade.« Sahraniše ga kako je želio na Währinger-groblju, 3—4 groba iza Beethovenovoga, dok nisu (1880) obojica preneseni na centralno bečko groblje.

Tvrđi se da je Schubert tijekom godina krivo prikazan (verzerrt). Da on nije bio ni »gemütlich dahinlebende Schwammerl« — (Sanjar), ni »socijalni revolucionar« ni »boem«. Pa niti onaj iz H. Bertheove opere »Tri djevojčice«, prema R. H. Bartschovom »Schwammerlu«. »Das Dreimäderlhaus« (1916) kritiziran najprije kao »lažni kitsch« postao je kasnije svjetski hit. Preveden na 22 jezika i u 60 zemalja, prikazan više od 100.000 puta.

Možda je vrijedno dodati još par osobnih napomena. Jedan ga je drug iz mladosti smatrao »malim dječakom, uvijek jako ozbiljnim i ne tako prijateljskim«.

Jedamput je rekao: »Tko bi se još nakon Beethovena usudio nešto komponirati!« U 26. godini pisao je jednom prijatelju »Sjeti se jednoga čovjeka kojemu nije u redu zdravlje«. I on je, kao i cijeli Beč, volio »crnu kavu« i svoj mlinac zvao »stan moga svetoga duha«. A drugom zgodom, u dubokoj melanholiji, rekao je prijatelju: »Znate li vi jednu veselu glazbu? Ja ne!« Dodajmo i to još da je za ljetnih dana putovao ali samo svojom Austrijom; u Linz, Steyr, Gmunden, Badgastein i Graz, te da je neko vrijeme (1818—1824) poučavao glazbu u Zseliz, danas Zeliocce ČSSR, dvije kćeri grofa J. K. Esterhazyja Mariju (17) i Karolinu (13). »Ja sam stvoren samo za komponiranje — zato me mora uzdržavati država«. O poslu i izdavačima nije imao pojma. Bio je plaćan smiješnim nagradama, a prodavan za goleme novce. Njega su pomagali i uzdržavali prijatelji a ne — država. Njemu su njegove kompozicije donijele samo čast, a nakladnicima novce. (Glasoviti »Der Wande-

rer« kupio je Diabelli za bagatelu, a zaradio na prodaji 27.000 guldena).

Mladi Schubert je dakako bio pod utjecajem suvremenika Haydna, Mozarta, Beethovena, ali iza 20. godine, tvrdio je u New Yorku (1894) glasoviti Čeh Antonin Dvořák »u svojim kasnijim simfonijama on je bio sve više osoban i originalan. Njegova »Nedovršena« u h-molu i velika u C-duru (1828) jedinstveni su prilozi glazbenoj literaturi svojom pjevnom melodikom. On je u simfoniju uveo — pjesmu.« Od 7 njegovih misa najpoznatija je ona Njemačka (Deutsche Messe) u Es-duru, iz 1828 — godine njegovoga odlaska u vječnost. Schubertova poruka današnjemu čovjeku, 150 godina nakon odlaska? Lani (1977) napisao je jedan bečki kritičar: »Svi mi imamo tek kratko vrijeme na raspolaganju, ali postoji vječnost iz koje si možemo »izvaditi« glazbu. On je to učinio i svi možemo uzeti naš udio od nje.«

Dopustite da ovdje iznesem i jedan pokušaj prevoda Schubertove »AVE MARIA«, koja je zaista od sviju njegovih skladbi najpoznatija i najpopularnija, ali tek melodijom i pratnjom. A nevjerojatno »verzerrt«, da ne kažem nakažena, podmetnutim latinskim tekstom, a ignoriranim originalnim, odnosno njemačkim prevodom sir Walter Scottova originala. Neobični osmerac pokušah prevesti ovako:

AVE MARIA, DJEVICE, usliši vapaj mladenke
Da k Tebi molba dospije, iz ove zemlje nesretne.
Mi s Tobom smo sigurniji, jer svijet je sve
okrutniji.

O, Djevo, Ti znaš djevojku« čuj, Majko, molbu
kćerkinu. AVE MARIA

AVE MARIA, NEVINA; dokgod smo ovdje dolje
mi,

Po Tvojoj, Majko, zaštiti, nas ništa neće satrti.
Tvoj smiješak je ko ružmarin, u sparnoj miris
pustoši.

O Majko, kćerku uslišaj, o Djevo, mladim čuj
vapaj. AVE MARIA

AVE MARIA, PREČISTA; Zli dusi bješe zemaljski
Pred okom Tvoje blagosti. Kod nas se neće
staniti

Jer Ti ćeš, Majko, braniti
Mi na Te se oslanjamo i Tvoju pomoć molimo.
Prikloni svoje srce Ti, o srce svojoj mladenki.

AVE MARIA

75-obljetnica „Motuproprija“ Pia X.

(Uspomeni pape Pavla VI)

Ivan Kokot

PAPA PAVAO VI rekao je prije par godina talijanskim cecilijancima ovako: »U Italiji, kao i drugdje sada se više pjeva u crkvama. Na časno stablo nacijepljene su nove riječi i melodije i nadobudno zanimljivo duhovno proljeće propupalo i prošlo život Crkve. Ali, nema dovoljno budnosti prema mnogim poteškoćama tih novih pojava... A nije uvijek ni moguće spasiti čast stare i dragocjene baštine. Nova naime muzička izražavanja nisu uvijek u skladu s veličanstvenom i časnom crkvenom tradicijom, s kulturnog stanovišta tako vrijednom. S jedne strane uvedene su zaista jednostavne i priručne skladbe, koje ipak nemaju izražajne veličine, dok, s druge strane, osvanuše potpuno novi i smjeli pokušaji koji nas, najblaže rečeno, stavlja u zabunu i sumnju. Dužnost je muzičara ublažiti te probleme i nipošto ne gubiti s vida zadaću svete glazbe i liturgijskog pjevanja, ili će biti onemogućen svaki pokušaj tih novina te uzaludna i ispravna uporaba različitih eleme-

nata plemenitih i svetih nastojanja kao što su, kako se zna stilovi gregorijanskog pjevanja, sveta polifonija i moderne glazbe u narodnom i latinskom jeziku. Neka se ne misli da ove primjedbe žele ograničiti ili skućivati što od stvaralačke sposobnosti umjetnika i izvođača, ili bilo što isključivati od glasovnih i prirodnih osebnosti naroda izvan zapadne sfere. Kao što je prvenstvena svrha svete glazbe dizati duše i slaviti božansko veličanstvo, tako isto je sveta glazba svečani utvrđeni izraz najautentičnije veličine čovjekove molitve. Prema tome, one sjajne i brojne nove muzičke kompozicije koje posjeduju nesumnjivu karizmu takve stvaralačke slobode i autentični žig umjetnosti koji izlazi iz nadahnuća i vjere služiti će ovim spomenutim ciljevima.«

KARL HAAS, umjetnički direktor jedne američke radio-stanice rekao je skupu od 1000 cecilijanaca u Detroitu među ostalim i ovo: »Danas imamo misa pučkih, gitarskih, jazz, tradicionalnih i mnogo smeća — 'trash'. Potonje su neprikladne, bijedno pisane, kakofonske i često izvođene od amatera čiji je jedini talent da imaju gitaru. Upozoravam skladatelje da ne ignoriraju prokušane i vrijedne oblike za volju pokusa. Vaticanum II nije rekao baciti tradiciju radi novotarija. Liturgijsko slavljenje Boga ima se obavljati s poštovanjem. Ono je 4-struko: nadahnuti kler i vjernike na molitvu, pomagati razumijevanje i osigurati dostojanstvo. Poneko današnje muziciranje je — nedostojno.«

Juro Tkalčić

Milan Nagy

Kada je godine 1922. glazbena učiona (odnosno konzervatorij) Hrvatskog glazbenog zavoda podignuta na rang Akademije, nakon što ju je dvije godine ranije preuzela država pod svoju upravu, za prvog Rektora nove Muzičke akademije bio je izabran violončelist i skladatelj Juro Tkalčić. Nije bilo slučajno što je na tu odgovornu i časnu dužnost bio izabran upravo Tkalčić, on je za sobom imao blistavu umjetničku karijeru kao koncertant, kao komorni muzičar, kao skladatelj i kao pedagog; takvih ličnosti u to vrijeme nije bilo mnogo u našoj sredini.

Juro Tkalčić rođen je u Zagrebu 13. veljače 1877. god. u obitelji za koju Antun Gustav Matoš kaže: »Njihov dom bijaše najmuzikalnija kuća u Zagrebu«. Ujak mu je bio poznati zagrebački violončelist Leopold Kavič, a i otac i majka kao i sva njegova braća bavila su se glazbom; najstariji brat Ivo bio je izvrsan pijanist i s njim je kasnije Juro često zajednički nastupao na koncertima. U kuću Tkalčićevih zalazili su mnogi domaći i strani umjetnici i tamo muzicirali.

Kada je imao 9 godina roditelji upisuju Juru u glazbenu učionu Hrvatskog glazbenog zavoda gdje uči violončelo kod Ivana Oertla i kasnije kod Josipa Eisenhutha. Od početka se istakao kao vrijedan i talentiran učenik pa sve razrede završava s odličnim uspjehom i s pohvalama. Istodobno s muzičkom školom pohađa i Trgovačku akademiju na kojoj maturira 1895. godine. Iste godine odlazi na studiju u Beč gdje uči kod profesora Ferdinanda Hellmebergera. Kako ga roditelji u to vrijeme ne mogu više o svom trošku školovati radi loše financijske situacije, prisiljen je Juro — a i brat mu Ivo — da se dalje sam o sebi brine. I tada počinje njegov mukotrpan, često i pustolovan, životni put koji ga vodi kroz razne zemlje i gradove Evrope od Beča, Varšave, Berlina, Münchena, Bukurešta, Kopenhagena, Stockholma do Pariza koji postaje njegova druga domovina, gdje drugu je s Matošem, gdje je oženio Francuskinju Suzanu Klobb i gdje mu se rodio sin Vladimir. Tijekom dva-